
O Nietzsche, ale i o vědeckých klukovinách a spravování hodinek

O Nietzsche, ale i o vědeckých klukovinách a spravování hodinek

V sedmdesátých letech jste vedl bytové semináře, řadu let např. o Nietzscheovi, proč myslíte, že je v širokém povědomí stále zakořeněna myšlenka Nietzsche = zdroj nacismu, Nietzsche = protonacista?

Vztah mezi Nietzsche a nacismem je složitý. Je jenom otázka, jestli hříchy potomků se dají házet na předka. U Nietzscheho je jistě řada věcí, které se dají spojit s nacismem, ale kdyby chudák viděl, co s ním udělali, tak by možná leccos nenapsal.

Které myšlenky z vulgarizovali nacisté resp. Nietzscheova sestra?

To není jen jeho sestra. To je celá Nietzscheovská tradice. Zarathustra se jmenuje Kniha pro všechny a pro nikoho; Nietzsche sám tedy dobře věděl, že nebude tak snadné, aby ho lidé pochopili. Je tam

určitý biologismus - přesvědčení o nezvratném určení člověka jeho biologickou povahou. Je tam odpor k masové společnosti - strašné věty o tom, až přijde velký vítr a všechny zbytečné lidi sfoukne, to se samozřejmě dalo vyložit ledasjak. Myslím si, že je u Nietzscheho určitý všeobecný odpor k novověké modernizaci, který je v nacismu také. Odpor k individualismu, ke svobodě a hlavně k lidské rovnosti.

Trošku teď Nietzscheho zobecněme. On, ale třeba i Heidegger, je zavalen „pedagogickým balvanem“, kdy je rozdělován na raného a pozdního. Do jaké míry je toto dělení opodstatněné a jakým způsobem se s tím vyrovnáváte na Fakultě humanitních studií?

Víte, my se snažíme neučit filosofii jako dějiny filosofie. Tady přednášky z dějin filosofie nejsou. Snažíme se ji učit tématicky, tak jak to potřebují lidé, kteří nechtějí být profesionálními filosofy. Pokud jde o Nietzscheho, u něho jistě je obrat od Wagnera pryč, prohlédnutí z rané fascinace Wagnerem, ale jinak je jeho dílo homogenní a nevidím moc důvodů odlišovat. Jinak je to u Heideggera. Tam skutečně po dopsání Bytí a času k obratu došlo a on sám ho reflektoval. A jeho pozdější dílo má jiná východiska než rané práce. Uvědomil si, že východisko čisté fenomenologie je příliš úzké. Pozdní Heidegger klade daleko větší důraz na svět a vnější zkušenost.

Jste osobně spřízněn s Janem Patočkou, on byl hlavním důvodem, proč jste podepsal Chartu 77?

Tchán mi Chartu podepsat nedal, protože svou rodinu šetřil a dal mi ji Jirka Němec. Že jsem ji ale podepsal samozřejmě souviselo s tím, že tchán byl mluvčím.

Cítil jste po revoluci napětí v disidentských kruzích, když jedna část se najednou dostala vrcholných funkcí a druhá zůstala pod příkrovem anonymity?

Disidenti byli rozmanitou společností. Lidé, kteří podepsali Chartu, měli společnou jen potřebu říci k lidským právům něco veřejně. Hned po roce 1989 se ukázalo, že jinak měli málo společného. Napětí jsem necítil, i když samozřejmě byli lidé, kteří nám vyčítali, že jsme vstoupili do politiky, ale to bych nebral tak vážně.

Příští rok sedmdesátiletý Prof. Jan Sokol, Ph.D., CSc. se původně vyučil a pracoval jako zlatník. Následně jej vystřídala práce mechanik a následně dálkově vystudoval matematiku na MFF UK. Od šedesátých let do revoluce pracoval jako programátor resp. jako vedoucí výzkumného ústavu vývoje programového vybavení. Revoluce ho "uvrhla" do poslaneckých lavic Federálního shromáždění (1990-1992), kde byl předsedou poslaneckého klubu Občanského fóra. Od ledna do července 1998 zastával funkci Ministra školství a v roce 2003 kandidoval na prezidenta. Přednáší filosofii, religionistiku, antropologii a od srpna 2000 je děkanem Fakulty humanitních studií. Podílel se na ekumenickém překladu Bible a sám přeložil řadu převážně filosofických publikací. Jeho překladatelská činnost je spojena už i s totalitou, ve které se účastnil slavných bytových seminářů. Vzal si dceru filosofa Jana Patočky a v roce 1977 podepsal Chartu 77.

Jste členem České pobočky římského klubu, který se zabývá životním prostředím...

Ano, jsem členem, ale velmi neaktivním, protože nemám mnoho času.

Jaký je tedy obecně váš vztah k ekologii?

Pár věcí jsem o tom napsal. Zdá se mi, že ekologické hnutí má jednu velmi silnou stránku. Protest proti naivní moderní představě autonomního člověka, který si může na světě dělat, co chce. V tom je ekologické hnutí silné a potřebné. Důraz na dlouhodobé perspektivy, na odpovědnost člověka za to, co mu bylo svěřeno, když přišel na svět. Na druhé straně jsem měl velké výhrady, když se v ekologickém hnutí projevují nihilistické nálady mladých lidí, kteří se těší, až bude katastrofa a „čím hůř tím líp“, to mi vždy přišlo hloupé. Stejně jako představa kultura proti přírodě - to je holý nesmysl, protože žádná nekulturní příroda už dnes na světě není.

Tzn., že se bojíte - nebojíte, že by se ekologie mohla stát další z fundamentalistických ideologií?

Kdyby za ní stál větší zájem, pak by se jí stát asi mohla. Mám ale takový dojem, že to nehrozí a fundamentalistické nálady většinou lidí v určitém věku přejdou. Cenné je, že z nich zbuduje odpovědnost konkrétních lidí za svět.

Vystudoval jste Matematickou fyzikální fakultu, jak ji dnes humanitním studentům přiblížit, když mnozí už při vyslovení slova „matematika“ dostávají osypky?

Matematiku považuji za velmi důležitou složku moderního vzdělání. A tady jsme si hodně lámali hlavu, jak ji mladým lidem zpřístupnit. Např. profesor Vopěnka zde řadu let přednáší Eukleida jako součást filosofického vzdělání. Co je důkaz, evidence, co je zřejmé...

Někteří lidé slaví deset let od slavné Sokalovy aféry (fyzik Alana Sokal publikoval v prestižním časopise Social Texts smyšlenou vědeckou studii, která byla široce komentována, a až po čase odhalil, že jde o naprostý blábol, kterým chtěl ukázat nesmyslnost bádání některých postmoderních epigonů - pozn. P.S.), jak jste ji vnímal vy?

K Sokalovi jsem se dostal velmi brzy, protože jeden kolega přinesl článek ještě před tím, než to prasklo. Ze strany Sokala to byla trochu klukovina, ale nebylo úplně špatné, když se ukázalo, že v módním filosofování může být i hodně prázdné slámy.

Práce buď něco říká, nebo neříká bez ohledu na to, jestli má všechny vnější parametry vědecké práce.

Zabýváte se ještě zlatnictvím?

Kdepak, dávno ne. Za komunistů jsem se zabýval spravováním starých hodin - měl jsem doma hodinářskou dílnu - ale od roku 1990 už na to vůbec nemám čas. Vercajk jsem sbalil do bedny a jen se na něj jdu občas podívat.

A chodíte na pivo s kolegy Halíkem či Petruskem?

S kolegy Halíkem občas, kolega Petrusk dává přednost vínu. Ale ano, na pivo samozřejmě chodím.

Petr Svoboda